

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

12 (2) 2025

Derleme Makalesi | Review article

Geliş tarihi | Received: 10.08.2024

Kabul tarihi | Accepted: 28.01.2025

Yayın tarihi | Published: 25.04.2025

Leyla Zeynalova

<https://orcid.org/0000-0003-4348-9283>

Graduate Student, Nakhchivan State University, Department of English Language and Methods, Nakhchivan, Azerbaijan, leylarustamova@gmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Zeynalova, L. (2025). Frenoloji Birləşmələrin Strukturunun Modelləşdirilməsi Problemi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (2), 637-645.

Frazeoloji Birləşmələrin Strukturunun Modelləşdirilməsi Problemi

Xülasə

Frazeoloji birləşmələrin struktur xüsusiyyətlərindən bəhs edərkən, demək olar ki, həmişə İ. V. Arnoldun və A. V. Kuninin təsniflərinə istinad edirlər. Məlumdur ki, İ.V.Arnold frazeoloji birləşmələri qrammatik struktura əsasən dörd qrupa ayırmışdır. O, frazeoloji antonimlərə münasibətdə də eyni mövqedə durmuş, onların leksik tərkibinin leksik-qrammatik xüsusiyyətlərini nəzərə almış və yenə də dörd qrupa bölgü vermişdir. Müəllifin fikrinə görə, frazeoloji antonimlər feili, substantiv, adyektiv və adverbial tiplərə malikdir. Şübhəsiz ki, bu bölgüdə frazeoloji birləşmənin tərkibindəki dayaq sözün qrammatik xüsusiyyəti əsas götürülür. Məqalədə frazeoloji birləşmələrin strukturunun modelləşmə probleminə fərqli spektrdən yanaşmalar mövcuddur. Məqalə elmi baxımdan əsaslandırılıb.

Açar sözlər: Dilçilik, Frazeoloji Birləşmələr, Struktur, Modelləşdirilmə, Qrammatik Formalar

The Problem of Modelling the Structure of Expression Compounds

Abstract

When discussing the structural features of phrasal compounds, it can be said that the classifications of I. V. Arnold and AV Kunin are referred to. Arnold divided phrasal units into four groups according to

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

their grammatical structure. He adopted the same attitude towards idiomatic antonyms, took into account the lexical-grammatical features of their lexical composition and divided them into four groups. According to the author, idiomatic antonyms are verb, subject, adjective and adverb. This distinction is undoubtedly based on the grammatical features of the supporting word in the idiomatic combination. The article presents a range of approaches to the problem of modelling the structure of idiomatic units.

Keywords: *Linguistics, Phraseological Combinations, Structure, Modelling, Grammatical Forms*

Giriş

Həm Azərbaycan, həm də İngilis dillərində frazeoloji birləşmələrin tərkib hissəsi olan komponentlər həm say, həm semantika, həmçinin semantik əlaqələr baxımından, bütöv mənanın formalaşmasında birbaşa öz təsirini göstərir. Belə ki, frazeoloji birləşmələrin semantik xüsusiyyətlərini araşdırarkən frazeologizmlərin mənasının leksik məna ilə qarşılaşdırılması çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu zaman aydın olur ki, bütöv elementləri bir-birindən ayırmaq çətin olduğu kimi onlar arasında olan bağlılığı da aradan qaldırmaq mümkün olmur. İnsanla bağlı olan frazeoloji birləşmələr həm Azərbaycan dilində, həm də ingilis dilində çoxluq təşkil edən frazeologizmlər sırasına daxildir. İnsanla bağlı olan frazeoloji birləşmələrin komponentlərinin semantikasını araşdırarkən, onların insanla bağlılığı məsələsi Y. Arsenteyevin fikirlərində daha aydın təəcəssüm olunur.

1. Frenoloji Birləşmələri

Kunin ilkin və ikinci frazeologizmləşmə anlayışlarını irəli sürmüş, onları frazeoloji vahidin söz birləşməsi və yaxud predikativ quruluşa malik olması ilə təyin etmişdir. Sərbəst söz birləşmələri, eləcə də natamam predikativ quruluşlu birləşmələr dildə qismən və ya tam şəkildə vahid tərkibdə mənimsənilir və işlədilir. Nəticədə sabitləşmə baş verir və frazeologizm əmələ gəlir (Kunin, 1956; Kunin, 1986). Qeyd etmək lazımdır ki, ingilis dilində “frazeoloji vahid” (phraseological unit) termini deyil, «set-expression» termini işlədilir. Bununla yanaşı, sonuncu ilə bərabər idiom termini çox istifadə olunur. İngilis dilçiliyində bu anlayış dar mənaya malik deyil və bütün frazeoloji vahidləri əhatə edir. Bu halda başqa dillərdə, məsələn, Azərbaycan dilində olduğu kimi cümlə və söz birləşməsi şəkilli struktur məsələsi də ortaya qoyulmur.

İngilis dilçiliyində frazeologizmlərin tematik təsnifi daha geniş istifadə olunur. Bu təsnifatlar frazeoloji vahidin sem tərkibi əsasında aparılır. Əsas tiplər əsas arxisem üzrə fərqləndirilir. Bundan sonra xüsusi hallar nəzərə alınır. Məsələn, emosionallıq arxisem olursa, həyacan, qorxu, biganəlik və s. qeyd olunan arxisemin xüsusi halları rolunu oynayır. Bundan başqa, frazeologizmləri nitq

hissələrinə görə də təsnif edirlər. Bu zaman əsas sözün hansı nitq hissəsinə aidliyi meyar götürülür. Aşağıdakı təsnif qrupları qeyd olunur: 1) feili sabit söz birləşmələri; 2) sifət tərkibli sabit söz birləşmələri; 3) isim tərkibli sabit söz birləşmələri; 4) sözönülü sabit söz birləşmələri. Tədqiqatçılar bu qruplara aid aşağıdakı nümunələri vermişlər. Birinci qrup - to come to a head, to pull somebody's leg, to put one's foot down və s. İkinci qrup - a naked eye, a good heart, a cool head və s. Üçüncü qrup - in the neck of time, at the heart of something, to lose one's legs, all legs və s.. Dördüncü qrup - at first hand, to be sick at heart, to look over one's shoulder və s. (Kunin, 1956; Kunin, 1986; Arnol'd, 1973). Belə sistemləşdirmənin çatışmazlığı ondadır ki, açar və ya əsas sözü ayırma meyarı qeyri-dəqiqliyi ilə seçilir.

Əsas və ya dayaq sözü isim olan frazeoloji birləşmələr substantiv frazeologizmlər adlandırılır. Müxtəlif dilçilik məktəblərində substantiv və feili frazeologizmlər adlandırılmaqla iki əsas struktur qrup fərqləndirilir. Məsələn, Azərbaycan dilçiliyində frazeoloji birləşmələrdə idarə edən sözün və yaxud qrammatik nüvənin nitq hissəsinə aidliyinə istinad olunur və bunun əsasında ismi və feili birləşmələr qrupları təyin edilir. Bölgünün söz birləşməsi şəklində olan frazeologizmin tərkibindəki dayaq komponentin qrammatik xüsusiyyəti üzrə aparılması bir qədər yaygınlıq yaradır. Çünki çoxkomponentli frazeoloji birləşmədə müxtəlif nitq hissələrinə aid leksik vahidlərin işlənməsi mümkündür. Bu halda onlardan hansının dayaq söz, nüvə, frazeoloji vahidin təşkiledicisi olmasını təyin etmək lazım gəlir. Eynistrukturlu və tərkib komponentləri qismən üst-üstə düşən frazeoloji vahidlərdə dəyişən və yaxud sabit komponentin dayaq söz olması məsələsi də ortaya çıxır. Eynistrukturlu frazeoloji vahidləri ayırarkən “qismən üst-üstə düşmə; qismən eyni tərkiblilik” anlayışlarından istifadə edilir. Aydınadır ki, komponentlərin tam üst-üstə düşməsi, tam eyniliyi mümkün deyildir. Ən azı bir komponentin fərqlənməsi frazeoloji vahidləri bir-birindən ayırmağa imkan yaradır. Daha çox bir komponentə görə fərqlənmə müşahidə edilir.

2. Təhlil

Qeyd olunduğu kimi, müxtəlifstrukturlu frazeoloji antonimlər özlərinin leksik tərkiblərinə görə, bir-birindən aşkar fərqlənirlər. Bu baxımdan, antonim cüt təşkil edən frazeoloji vahidlərin struktura görə müqayisəsi fərqli modelləri müəyyənləşdirmək nöqtəyi-nəzərindən daha çox maraq doğurur.

Go to the right shop - go to the wrong shop (right - wrong), with a heavy heart - with a light heart (heavy - light), a bed of roses - a bed of thorns (roses – thorns), come through the gate of ivory - come through the gate of horn (ivory – horn) kimi antonim frazeoloji vahidlərin tərkibindəki

fərq bir komponentdə üzə çıxır. Bu halda komponentlər sayı və həmin komponentlərin nitq hissələrinə aidliyində dəyişmə baş vermir, model eyniliyi qalır. Müxtəlif strukturlu antonim frazeologizmlərin tərkib elementlərinin fərqi heç də bütün komponentlərin dəyişməsi zəminində baş vermir. Bu cür antonimlərdə də qismən üst-üstə düşmələr özünü göstərir. Məsələn, play fast and loose - play fair antonim cütündən birincisi dörd komponentdən, ikincisi isə iki komponentdən ibarətdir. Hər iki frazeoloji vahidin birinci komponenti eynidir (play). Twiddle one's thumbs-to do nothing useful or helpful; work one's fingers to the bone - work very hard, be of use və başqa antonim cütlərin müqayisəsində də bu cür fərqlər müşahidə olunur. Antonim frazeoloji birləşmələr tədqiq edildiyinə görə, məna bir-birinə zidd olan iki frazeoloji vahid qarşılaşdırılır. Təbii ki, hər iki tərəf üçün sinonim frazeoloji vahidin mövcudluğu da istisna edilə bilməz.

Fərqlənən komponent antonim münasibətin formalaşmasında iştirak edir. Həmin komponentə və ya elementə antonimlik elementi adı da verilir. Komponent sözünün elementlə əvəz edilməsi ondan irəli gəlir ki, fərqləndirici vahid bəzən leksik vahid olursa, bəzən də qrammatik vahid kimi təzahür edir. The acceptable face of - the unacceptable face of antonim frazeoloji cütündə antonimlik elementi acceptable və unacceptable söz formalarında özünü göstərir. Burada ikinci sözün tərkibindəki “un-“ elementi iki frazeoloji cütün antonimlik elementi rolunu oynayır.

Frazeologizmlərin qrammatik xüsusiyyətləri iki əlamətə söykənir: 1) nitq hissələrinə aidlik; 2) sintaktik vahidlərə aidlik. Birinci əlamət frazeoloji birləşmənin komponentlərinin və ya frazeologizmin bir tam olaraq nitq hissəsinə mənsubluğunu nəzərdə tutur. Frazeoloji birləşmə cümlə daxilində cümlə üzvlərindən birinə aid olur. Təbii ki, onların strukturu bu əlamət əsasında, həmçinin əsas komponentin hansı nitq hissəsi olması üzrə aparılır. Ə. Dəmirçizadə Azərbaycan dili üçün bu prinsipə istinad edərək feili, ismi, sifəti, zərfi, nidalı idiomlar qruplarını ayırmışdır (Dəmirçizadə, 1962). Qeyd olunanları nəzərə alsaq frazeoloji antonimlərin struktur xüsusiyyətlərini iki istiqamətdən tədqiq edə bilərik. Birinci istiqamət ümumi səciyyəyə daşıyır və dilin bütün frazeoloji sistemi üçün eyni mahiyyət kəsb edir. Antonim frazeologizmlər iki frazeoloji birləşməni əhatə edir və bu iki frazeologizm antonim cütü təşkil edir. Cütün hər bir elementi ayrılıqda bir frazeoloji birləşmədir. Onları təcrid edilmiş şəkildə götürüb struktur xüsusiyyətlərini öyrənsək, məsələn, ümumiyyətlə frazeoloji birləşmələrin struktur xüsusiyyətlərini öyrənməklə identik olacaqdır. İkinci istiqamət frazeoloji antonim cütünün hər iki vahidini ayrılıqda struktur baxımdan öyrənməyi və onları bir-biri ilə struktura görə müqayisə etməyi əhatə edəcəkdir. Bu halda biz eyni strukturlu və fərqli strukturlu frazeoloji birləşmələr məsələsini qoya bilirik.

Fikrimizcə, frazeoloji antonimlərin strukturunu bu istiqamətdə tədqiq etmək daha əhəmiyyətlidir.

Oranges sour – oranges sweet. Antonim frazeoloji vahidlər komponent tərkibinə görə qismən üst-üstə düşür. Daha dəqiq desək, hər iki frazeologizmdə birinci komponent eynidir. Oranges sour - uçuşa imkan verməyən hava şəraiti – oranges sweet - uçuşa imkan verən hava şəraiti mənasında işlənir. Frazeologizm N+Adj modelində formalaşmışdır. Frazeoloji vahidlərin hərfi tərcüməsi ümumi mənanı vermir. Birinci frazeoloji vahidin ikinci komponentinin (sour) ürəksıxıcı, pis, turşumuş mənası ilə bağlı olan “pis, yararsız” semi ümumi mənanın yaranmasında iştirak etmişdir. Narıncı rəngin rəmzi mənası da bu antonim cütlərdə iştirak edir. Antonim cütün ikinci frazeoloji vahidinin ikinci komponenti (sweet) “şirin, xoş” mənasının “yararlı, əlverişli” semi onun ümumi mənasının formalaşmasında iştirak etmişdir. Frazeoloji vahidlərin antonimliyi onların fərqlənən ikinci komponentlərinin məna ziddiyyətində əmələ gəlir. Bu antonim cütü təşkil edən frazeoloji vahidlərin hər ikisi adyektiv frazeoloji birləşmədir.

Above the line - Below the line. Frazeoloji vahidlər eyni strukturludur və onların komponentlərindən ikisi üst-üstə düşür. Artikli nəzərə almasaq, eyni olan komponent *line* sözüdür və “xətt, cızıq, cizgi” mənasını verir. Hərfi mənasına görə onlardan biri xətdən yuxarı, digəri aşağı olması ifadə edir. Frazeologizm kimi həddini bilmək və həddini aşmaq, yaxud cızıqdan keçməmək, cızıqdan çıxmaq kimi əks mənaları ifadə edir. Antonim məna above – below zərfləri əsasında əmələ gəlir. Adv+N qrammatik strukturuna malikdir və adverbial frazeoloji vahid hesab edilir. Müasir ingilis dilində bu antonim frazeoloji vahidlər yeni mənada işlənir. Onlardan birincisi “hesabında pul olmayan”, ikincisi “hesabında pul olan” mənasını verir. Eyni konstruksiya əsasında above the market - below the market frazeologizmləri də yaranmışdır. Burada bazar qiymətindən baha və ya ucuz olma nəzərdə tutulur. Adv+N modeli əsasında formalaşmış adverbial antonim frazeologizmlərdir.

The acceptable face of - the unacceptable face of. Antonim frazeoloji vahidləri də eyni strukturludur. Birləşmə 4 komponentlidir və onlar üst-üstə düşürlər. Yalnız ikinci komponent “un-” ön şəkilçisini qəbul etmişdir. İki birləşmə arasındakı əkslik də bu şəkilçi əsasında formalaşmışdır. Adyektiv frazeoloji birləşmədir. Artikl də nəzərə alınarsa Art+Adj+N+Pr modelinə malikdir. Azərbaycan dilində “xoş üz” və “pis üz” anlamlarına gəlir. Məsələn, qış pis üzünü göstərdi. Filankəsin xoş üzünü görmədik. “*After years of trans-manche misery, Sealink's superferry turned out to be the acceptable face of Channel crossings, even in November, giving my daughter her first untroubled passage in 12 years*” (The Times, 19 October, 1991).

At that point in time - At this point in time. Antonim frazeoloji birləşmələr eyni strukturludur və hər biri beş komponentdən düzəlmişdir. Burada antonim mənə that – this qarşılaşdırılması ilə əmələ gəlir. Substantiv frazeoloji birləşmələr olub Prep+Pron +N+Prep+N modeli əsasında formalaşmışdır.

Beləliklə, aydın olur ki, eyni strukturlu və tərkib komponentlərinə görə qismən üst-üstə düşən frazeoloji antonimlərdə əks mənə fərqlənən komponentlərin mənaları və ya onların semioloji tərkibində yer alan antonim semlər əsasında formalaşır. Belə antonim frazeoloji vahidlərin komponent tərkibi 2, 3, 4, 5 və daha çox ola bilər. Eyni strukturluluq bu cür frazeoloji antonim cütlərində qrammatik səviyyədə də özünü göstərir və bu da antonim frazeoloji vahidləri eyni model əsasında formalaşdırır. Bu antonim cütlərin struktur modellərini qarşılaşdırsaq belə bir mənzərə ilə üzləşirik:

Adv + N	≡	Adv + N
Art+Adj+N+Pr	≡	Art+Adj+N+Pr
Prep+Pron +N+Prep+N	≡	Prep+Pron +N+Prep+N
As + Adj + as + Art + N	≡	As + Adj + as + Art + N

Bütün dillərdə olduğu kimi, ingilis dilində də frazeologizmlər müxtəlif nitq hissələrinə aid olurlar. Aidlik tərkibdəki qrammatik dominantaya və frazeoloji vahidin cümlədəki sintaktik roluna əsasən təyin edilir. Qeyd olunduğu kimi, bu leksik-qrammatik xüsusiyyətə görə, frazeologizmlərin əsas dörd növü təyin edilir: 1) feili - to miss the bus - to explore every avenue, to come up in the world - to come down in the world; 2) substantiv: a hard nut to crack - a child's play, low tea - high (meat) tea; 3) adyektiv: as weak as water - as strong as a horse, as welcome as flowers in May - as welcome as a storm; 4) adverbial: above the line - below the line; with a good grace - with a bad grace. Yuxarıda ayrı-ayrı tədqiqatçıların verdiyi, yalnız nümunələr üzrə fərqlənən eyni təsniflər haqqında məlumat yer almışdı. Komponentlərin arasındakı müxtəlif asılılıqlar onların leksik tərkibinin əsas xüsusiyyətini təşkil edir. Hər bir frazeologizmin komponentləri arasında müəyyən asılılıq olur. A. V. Kunin bu asılılığı təhlil edərək, belə bir qənaətə gəlmişdir ki, frazeologizmlər leksik tərkibə görə bircins deyildirlər. Bəzi frazeologizmlərdə bütün komponentlər sabit və dəyişməz olduğu halda başqa frazeologizmlərdə komponentləri əvəz etmək mümkün olur (Kunin, 1956; Kunin, 1986).

Struktur tiplərdə özünü göstərən komponentlərarası asılılıqları konkret nümunələrlə bir qədər aydınlaşdırmağa çalışaq. Antonim cütü təşkil edən frazeoloji vahidlərin hər birində komponentin sabitliyinə aid olan *a bird in the hand - a bird in the bush* nümunəsi, əslində, bir atalar sözünün iki hissəsinin ayrı-ayrı frazeoloji vahid kimi işlənməsi nəticəsində formalaşmışdır. İngilis dilindəki “*a bird in the hand is worth two in the bush*” atalar sözü Azərbaycan dilinə “əldə olan quş koldakı iki quşa bərabərdir” kimi hərfi tərcümə olunur. Dilimizdəki “soğan olsun, nağd olsun” atalar sözünün qarşılığıdır.

Antonim cüt kimi istifadə olunan bu frazeologizmlərdə komponentin dəyişməsi baş vermir, tərkib sabit qalır. Doğrudur, atalar sözündə “*is worth two in the bush*” işlənir ki, burada “*is*” to be feilinin üçüncü şəxs formasıdır və “*is worth*” şəklində paremioloji vahidin, predikativ konstruksiyanın xəbəri funksiyasında çıxış edir. Atalar sözündə “*two*” iki sözündən də istifadə olunmuşdur. Ayrıca frazeologizm kimi “*a bird in the bush*” forması qalmışdır.

Never a dull moment frazeoloji vahidi dördkomponentlidir. Birinci komponent zərf olub “*heç vaxt*”, “*heç zaman*” mənələrindədir. “*Dull*” sifəti frazeoloji tərkibdə “darıxdırıcı, cansız, ürəksızan” mənasını daşıyır. Frazeologizm bu və ya başqa işi görməyə, darıxmağa vaxtin, anın olmadığını ifadə edir. Azərbaycan dilində qarşılığı “*baş qaşımağa vaxt yoxdur*” ola bilər. Zərf və sifət tərkibdə olsa da, substantiv frazeoloji vahiddir. Model: Adv+Art+Adj+N şəklindədir. Frazeoloji vahidin tərkibindəki moment sözünü *minute, second, instant* sözləri ilə kontekstdən asılı olaraq dəyişmək mümkündür. Ona görə də bu frazeoloji vahid sabit-variantlı sayıla bilər. Aşağıdakı frazeoloji antonimlər komparativ frazeoloji vahidlərdir: (as) plentiful as blackberries - (as) scarce as hen's teeth (амер., австрал.); at close quarters, cheek by jowl, at one's elbow; (right) under one's nose - a far cry from; (as) heavy as lead - (as) light as a feather (as thistle down); (as) strong as a horse - (as) weak as a cat (kitten və ya water) və s.

Nəticə

İngilis dilinin komparativ frazeologizmləri adyektiv və feili frazeologizmlərə aiddir. “As” komponent kimi götürülmədikdə iki komponentdən ibarət olan adyektiv frazeologizmlər (as) +Adj+ as+ N modelinə müvafiq gəlir. Burada birinci komponent özünün əsas mənasında işlənir, sonrakı komponent isə keyfiyyətin dərəcəsini ifadə edir. Feili komparativ frazeologizmlərin düzəlməsində “like” komponenti işləkdir. Modelin ümumi forması (V) + like + N şəklində olur.

As drunk as a lord (çox sərxoş) və “*as sober as a judge*” (çox ayıq, qaz kimi ayıq) frazeoloji vahidləri antonim cüt əmələ gətirir. Müqayisədən görünür ki, iki frazeologizmin tərkib

komponentlərindən as drunk as → as sober as, lord → judge qarşılaşdırmalarını aparmaq mümkündür. Adyektiv frazeoloji antonimlər eyni model əsasında formalaşmış, artikl və “as” sayılarsa beş komponentdən ibarətdir Modelin ümumi forması as + Adj + as + N şəklindədir. Müqayisədən görünür ki, antonim cütün hər iki frazeologizmi eyni model əsasında düzəlmişdir. Ümumiyyətlə, antonim cütlər eyni strukturlu vahidlərdən ibarət olduqda, onlar eyni modeldən olurlar. Bu məsələni başqa antonim komparativ cütlər üzrə nəzərdən keçirək.

Adyektiv komparativ (as) heavy as lead - (as) light as a feather antonim frazeologizmlərindən birincisi 4, ikincisi 5 komponentdən ibarətdir. Antonim cütün ikinci frazeoloji vahidində “a” qeyri-müəyyənlik artikli vardır. Bütün komponentləri göstərməklə hər iki frazeologizm üçün modeli qursaq, birinci vahid (as) + Adj + as + N, ikinci vahid isə (as) + Adj + as + Art + N modelinə uyğun gələcəkdir.

Komparativ frazeoloji birləşmələr müxtəlif keyfiyyətlərin, fiziki xüsusiyyətlərin müqayisəsi əsasında yaranır. Bu zaman müəyyən qrupa məxsus iki növün eyni keyfiyyəti və ya fiziki imkanlarına istinad olunur. Frazeoloji antonim olan (as) strong as a horse - (as) weak as a cat cütündə horse – cat qarşılaşdırması vardır. Birinci frazeoloji vahiddə ata məxsus fiziki keyfiyyət, ikincidə isə pişiyə xas zəiflik qabardılır. Nəticədə strong – weak antonimiyası iki frazeoloji vahidin antonim olmasını təmin edir.

Qeyd olunan məsələlər modelləşdirmənin texniki tərəflərini açır. Bütövlükdə isə modelləşdirmə və mümkün modellərin təyini model çərçivəsinə salınan vahidlərin təsnif edilməsinə oxşar hadisədir. Frazeoloji vahidlərin mümkün struktur modellərinin təyini onların quruluşu, konstruksiya rəngarəngliyi haqqında informasiya verir.

O. A. Pasyukova ingilis dilinin tərkibində sifət olan substantiv frazeologizmlərini modelləşdirərək 5 modeli ayırmışdır: 1) A+N, 2) A+N+N 3) A+N+V; 4) Adj+N+Prep+N; 5) N+Prep+Adj+N. Müəllifin apardığı statistik hesablamalara görə, ingilis dilində ən çox işlək ikikomponentli modeldir (Pasyukova, 2016). İngilis dilində model müxtəlifliyinin azlığı, bu dildə söz sırasının dəyişməzliyi ilə bağlıdır. İngilis dilində söz sırasının pozulması hallarına çox az rast gəldiyinə görə, frazeoloji vahidlərin struktur modellərinin müxtəlifliyi az müşahidə olunur.

Antonim frazeoloji birləşmələrin struktur modelləşdirilməsi prosesində aşkara çıxan əhəmiyyətli cəhətlərdən biri onunla bağlıdır ki, dilin frazeoloji sistemində çoxkomponentli frazeologizmlərin müəyyən bir çoxluq təşkil etməsidir. Təhlil göstərir ki, frazeoloji vahidlərin komponent sayı artdıqca model müxtəlifliyi də yüksəlir. Digər tərəfdən, belə model müxtəlifliyi

frazeoloji antonim cütlərində qarşılaşdırılan çoxkomponentli modellərin işləkliyini aşkara çıxarmır, eyni modelin çox sayda fərqli frazeoloji antonim cütündə qeydə alınmasına zəmin yaratmır.

Ədəbiyyat Siyahı

(19 Ocak 1991). *The Times*.

Arnol'd, I. B. (1973). *Leksikologiya sovremennogo angliyskogo yazyka*. Srednyaya shkola.

Dəmirçizadə, Ə. (1962). Azərbaycan dilinin üslubiyyatı. Azərbaycan Dövlət Tədris Pedaqoji Nəşriyyatı.

Kunin, A. B. (1956). *Anglo-russkiy frazeologicheskiy slovar'*. Gos. izd-vo inostrannykh i natsional'nykh sovaryey.

Kunin, A. B. (1986). *Kurs frazeologii sovremennogo angliyskogo yazyka*. Dİ. Bookse.

Pasyukova, O. A. (2016). *Substantivnyye frazeologizmy s komponentom-prilagatelem russkogo i angliyskogo aspektov un-t* [Doctoral dissertation, Bashkirskiy, prizraki. Un].